

САНА ОЛОХ

Муус устар
10 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

№ 44
(9619)

ХАҔЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Чурапчы уулуна хаһаа

Кэрсэ эйгэтигэр

ТАЛЫ-МААНЫ ТААТТА СИРИГЭР "ХОТУГУ СУЛУС-2007"

Кулун тутар 28 - 30 күнүгүгүрт талы-мааны Таатта сиригэр IX-с республикатаары телевидение "Хотугу сулус-2007" зоналыа куорак буолан ааста. Бу күнүгүгүрт П.А. Ойуунускай аатынан народнай театр дьаһыттар Чурапчы, Томо, Ойуунускай уонна Таатта улуустарыттан уопсайа 850 ор талыаннары кэрдер кыттылыа ылылар. Маннаа куорактар, эдэр талааннар тахсыларга, байылар күүстэрин хо-лонуларга, аһылыларга, конкурстан-конкурса араллаах буолууларга олук уурар. Билиги улуустарыттан Диринг, Хадаар, Чакыр, Сылаа, Ойуунуун, Төлөй, Чурапчы гимназията, орто оскуолата, Мурун-Талына оскуолата, ШКМ, бэйэс көрүс ордуо кыттылыа ылылар. Бу куоракка билиги улуустан Ш.И. Ноева, М.М. Дьаһытская дьүүллүүр сүбэ үлэстилэр. Гран-при үрдүк аатын Чурапчы 2Н-дээх орто оскуоланын "Ойуор" үтүкү бөлүгү тигисте (сал. В.Н. Мосохина), ону тэнэ "Лучший руководитель по вокалу" номинация кыттылыага А.В. Васильева Диринг байылыгыттан буолла, "Лучший танцевальный коллектив" Чакыр нэһилиэгиттан "Мини-оркестр" үтүкү бөлүгү (сал. Л.И.

Миронова), "Лучший фольклорный коллектив" номинацияга тигисте "Арылхаана" Чурапчы гимназиятын үөрэнээччилэрэ (сал. Е.И. Тихонова), "Юный купоры" үрдүк аатын Сергей Тимофеев 11 кылаас үөрэнээччигэ ылла (сал. Н.Н. Савина). Хатылыттан 24 ор кыттылыа "Кустук" үтүкү оркестрига, "Алчакана" ырыа ансамбля, Гонза Захаров 9 кылаас үөрэнээччигэ П. Семенов репертуарыттан ырыалары ыллаан дьон сэгээрттиг ылларан ылла (сал. Р.М. Попова). Бу республикатаары телевидение конкурса 4 улуус "Ито ухана прикладной искусство" быһастагылар кыттылыа ылылар. Билиги улуустан Кытаанахтан, Чурапчыттан ДМШ бэйэс көрүс ордуо кыттылыа. Конкурсу түмүтүнэн "Лучший рисунок" номинация кыттылыага Кытаанахтан 12 саастаа Егорова Айта (сал. Е.Т. Миронова), лауреатынан 8 саастаах Макаров Гонза Кытаанах орто оскуолата (сал. А.Г. Борисова) буолулар.

Г. ДАРАМАЕВА
картиннай галерея директора.
Хартыскаар: "Гран-при" ылыгыт
"Ойуор" үтүкү коллективигэ



Сонуннар

Сонуннар

Сонуннар

СЕССИЯТТАН СОНУННАР

Муус устар 5 күнүгүгүрт "Чурапчы улууна (оройуона) муниципалый тэрилтин улуус (оройуона) Сэбиэтин XXXV учараттаах сессията буолан ааста. Уопсайа 10 бопсуруос көрүлүбүтүттэн улахан дьүүлэһинни иккэ бопсуруос ылыа.

Бастаахынан муниципалый дуоһунастарга үлэлээн бочуоттаах сынныланга тахсыгыт дьонго ыйдаары пенсияларга эли төлөбүр төлөүүгүн бопсуруоһа көрүлүннэ. Туһааннаах иһитинэриги улуус дьаһалтатын правовой отделы специализация А.Ю. Иванов оттордо. Депутаттар Российской Федерации уонна Саха Республикатын анал сөхүүннэргэ олохторун 15 сылтан итэҕэһэ суох муниципалый дуоһунаска эбэтэр муниципалый сулуусна муниципалый дуоһунастарга үлэлээн пенсияга тахсыгыт дьонго ыйаагы эли төлөбүр төлөбүрүн туһунан дьүүлэһин баран быһаарыы бырайыагы ылынылар.

Салгыы улуус баһылыгы бастаах солбуулааччы Н.Н. Попов уонна финансовый-казначейской управленне начальнига Е.Е. Сухаринов "Чурапчы улууна (оройуона) МТ 2007 сыллаах бюджетин 2008 сыл ахсынны 28 күнүгүгүрт 306 №-дээх быһаарылыгыт илгирээччигэ уларыйдылар уонна эбиигэри билиһиннэрдилэр. Депутаттар иһитинэригэр итэҕэһэ баран быһаарыы бырайыагы ылынарга куоластааттар.

х х х

Улуус Сэбиэтин председателэ Г.В. Смирников иһитинэригиттэн Чурапчы улууна уонна Нерюнгри куорат шэфтэстэргэ 30 сылаан бу дьыл муус устар 19 - 21 күнүгүгүрт улууска Нерюнгри куорат күнүгүгүрт биллэриилэригэр. Бу дьаһалга Нерюнгри куораттан аһаа-миниз баһылык В.В. Стариков салайааччылаах 60-ча иһилээх анал делегация кэлэрэ күүтүлэр. 25 иһилээх концертнай бөлөх чутас сытар нэһиликтэргэ таастордуу тахсара быһааннаар Спорт араас көрүгүгүгүрт доордуу көрсүбүүгүгүрт ытылыахтара.

Галина ПОЛУСКИНА

ХАЙАХСЫККА ЫЧЧАТТАР ТҮМСҮҮЛЭРЭ

Аастыт идиһилэрэ Амма уонна Чурапчы улуустарын түөрт нэһиликтин ыччаттара Хайахсыкка түмсэн аастылар. Амма Эмийин ыччаттарын Анна Ларионова, алтаһаары Снежана Иванова, одулууннары Туһаара Казенкина баһылаан-көһүлүн аралыттар. Тэрээһин Хайахсыт нэһиликтин ыччаттын лидерин Александр Кузьмич салайааччынан ытылыла.

Ыччаттар түмсүүлэрэ Хайахсыт нэһиликтин баһылыга И.И. Филиппов кытта көрсүбүүттэн саралыа. Нэһилик ыччаттара бэйэ-бэйэлэрин кытта бөлөхтөлөр, көрсөтүлөр, уопут атаастаһылар. Салгыы иһиллэ ылыдыттар Хайахсыт общественнай объектарын көрүгүгүгүрт. Олохтоох ыччаттар сылаас астаах кафега аһаттылар.

Эбэттэн күнө ааттаах-суоллаах Туора-Күөл эбэ мууһунан минн-футболга, "Көрдөөх старка", спортивнай оонньууларга таһаарысты көрсүбүү ытылыла. Ыччаттар доордуу көрсүбүүгүгүрт концертин, уоттаах-күөстөөх дискотеканан түмүктөннө. Одулууннар көрсө куоластаах ырыаһыттылар Майя Винокурова

ырыаларын, алтаһаар үтүкүлэрин көрөөччүлөр ордуу билиһиннэрдилэр. Оттон Хайахсыт нэһиликтин уолаттара - Илья Андреев бэйэтин ырыаларын, ону таһаан Александр Дьаһытская иһи дууһатын доһулар ырыаларын толорбуттара күүстөөх ытыс таһаанан доһууоллаа.

Түмүккэ ыччаттар маннаа түмсүүнү салгыы сайыһаарга бигр санаага кэллэр, кэлэр сайын күөх сиргэни көрсөргө быһааннаһылар.

Элеонора ТУРКУНБЕКОВА

БИЭРЭПИС ҮЛЭТИН ТҮМҮГЭ

Аастыт сайын от ыйын 1 күнүгүгүрт 25 күнүгүгүрт дьыл Бүтүн Россиятаары тыа хаһаайыстыбатын биэрэппис билиги улуустар Саха Республикатыгар маннайынан ытылыа. Муус устар 5 күнүгүгүрт А.П. Мунгалов аатынан хартылаа галереялар Дьоксуускай куораттан Госкомстат председателин солбуйааччыта Н.П. Попова кэлэн үчүгэй түмүктөөх үлэ иһин Чурапчы улуунун биэрэппис үлэлээбит бары кыттылыахтарын эрдэлэтэ. Күннэ Чурапчы улууна тыа хаһаайыстыбатын салаастыгар республикага бигр бастыа үлэлээх буоларын билиһиннэ, итиннэ кинилэргэ Федералый сулуусна 2008 сыл ахсынны 29 күнүгүгүрт 247 №-дээх бирикээһинэн 18 киһиэхэ мэтээл биэрдэ. Бу мэтээлинэн кинилэр үлэ ветерана буолар кыахтаахтарын билиһиннэ ылды. Ону тэнэ хамыһылар, участтаахтарга үчүгэй көрдөрүлүүхтүк үлэлээбит хас биридиги киһиэхэ аһаах туттартаата СР Правительствотын аатыттан Саха Республикатын сайдыытыгар юлэрбиги кылаатын иһин В.Т.Пермякова грамота уонна анал бөлөх туттарда уонна 2010 сыла ытыгылар биэрэппис актылыаһыт кыттарга ытырда.

Бу күрдүк ытыгыгар-чымыгыгар тийэс учуоттанар тыа хаһаайыстыбатын биэрэппис сыралаах үлэтин үлэлээбиг биэрэппис, инфраструктура, координация, куораттар, хамыһыла үлэһиттэрэ үлэлэрэ сыаналанан бары аһаан, үөрэн-көтөн тардаһылар.

"СО" корр.

НОРУОТ КҮҮҮЭ — КӨМҮӨЛ КҮҮҮЭ

Муус устар 5 күнүгүгүрт республикатаары "Саха" национальнай көрдөрөр-иһитиннэр компания госуударственной тэрилтэтин Чурапчы улууунаагы "Маарыкчан" филиала сахалыы сирин-туому тутуһан, алтаһаан арчылаан сана дьүүр киирдэ.

Чурапчы улууунаагы аан бастаан телевидение биэрэппис "Июль" дьон О.А. Дорофеев директорлаах дьоксу тэрилтэ студията 1991 сыл саһыгар таһаарыта. Редакторунан Елена Леонтьева, операторларын Владимир Потанов, Николай Сивцев үлэлээн бастаах биэрэппис саралааһыттар. Оттон бастаах элбэх иһитиннэри биэрэппис бөлөһүнэн, дьон-сэргэ арахсыттар аргыһа буолан күөх эһэн нөгүө сырдатын кэллэ.

Бу үөрүүтүгү күн олохтоох администрация, тэрилтэ салайааччытара, Дьоксуускай куораттан, улуустартан бигр илэлээхтэрэ кэлэн эрдэ тыһыларын эһилэр, с-

мэй бөлөхтөрүн туттардылар. "Саха" көрдөрөр-иһитиннэр компания президени Р.В.Васильев тахсылаах үлэлэрин билиһиннэ, ону тэнэ наһараадалары туттартаата.

Сага дьыл аанын талыһа аһаар аһаа кыһыл дьаһыттан "Чурапчы улууна" МТ дьаһалтатын баһылыга И.Н.Аммосов, "Саха" национальнай көрдөрөр-иһитиннэр компания президени Р.В.Васильев, республикатаары "Үгүө дьаһаа" хамсааһын отделын салайааччыта И.С.Емельянов быһылар.

"Норуот күүһэ - көмүөл күүһэ" дьон норуот өһүн хоххо бүгүгү күнүгэ дуораһыһан эһиллэнэ Саха дьон-сэргэтэ, Чурапчы улууун олохтоохторо түмсүүлээхтэрин, сарыһыны күнүгэ араллаахтис, эрчимнээхтис хардылыһарбытын, өссө бигр сага үрдэлтэ даһааһытын туоһутунан буолар.

Айталина АДАМОВА

"МАМОНТЕНОК-2007"

Кулун тутар 29-31 күнүгүгүрт 9-с төгүлүн ытылылар "Мамонтенок" республиканский цирковой фестиваль буолан ааста. Конкурса 20-чэ студия кыһылыттан бигр билиги улуустан кыттылыа ылды. Ол улуусту туттар нүөкэ сайдан, тийиһи иһитин туоһулуур.

А.С. Пестрикова салайааччылаах "Чурапчы" уһуһааһыт цирковой студията бэйэ 6-с төгүлүн кыттылыа. Конкурса 2-төн 7-гэр дьыл саастаах уопсайа 18 ор кыттылыа ылды. Бэйэ ылыһа сыһынан биллэриллэн, цирк аренаһын олохтоох араас геройдара: Туһаарыма Күө, Ньургун Ботур, Абайы уола, бухаһылар, уот уһуһааһылар, сир сиргэһтэрэ, кытаһылар сирдэрийдик кииргэһтэн олохтоох доһуһун чарыһаһыт көрдөрүлэр.

Билиги "Аһа иһилээх-саһааһа Аан иһэ доһуһа" (олохтоох бэйэ тардыһа) туруорууһун олус бигрээһилэр уонна тала-концерты аһаар чиги биэрди-лэр. Иһиллэхтэрин Боря Дьаһыт бэйэтин оруолун олус чарыһаһыт толорон, "Массылаа" клоундаһыт 1 мистэһи ылды. Оттон "Саамай ырыа кытааһы" анал ааты 2 саастаах Боря балта Анжелика Дьаһыт көрөөччүлэри сөхтөрөн ыһыан ылды. 3-с нүөмүрүнэн Лия Собольева, Күннэ Матвеева "Веселые подружки" акробатическай дуэт толордулар. Кыргыттар чакчы даһыны акробатика уустук хамсааһыларын баһылаа-һыттарын олус иһитиннэри көрдөрүлэр.

Ону тэнэ орлорбут Москва циркатын артыһытарын толорууларын аһына көрдүлэр. Ордуу салтын акробаттар клоуннары сылаага туар кыһыны сөхтүлэр.

Саха Госуударственной циркатын салайааччытара С.В. Расторгуев, М.П. Расторгуева билиги студияһыт орлорун сыһыан аһыан солуну, саһаны көрдөрүлөрүн, иһиллэһтэрин, таһаатар-саһаа сирдэһин билиһиннэ-тилэр. Анастасия Семеновна "Бастыа салайааччы" аатын иһитин анал дипломнары, сыаналаах бирис-тэри, ымыһаллары туттартаһылар. Тала-концерт кыһылыттан орлорго, салайааччыларга фуршет тэһиллэр.

Бу сырыһыттар билигин куруук өһүүр, саамай туттаах дьоммуттар - төрөһүтүгүгүгүрт айаһыттар куус-көмө буолбут улуустаагы үөрэх управлени-еһыттар (иһи Е.С. Сидорон), уһуһааһыттар (сбб А.А. Захарова) маһаһыттын тирээһит.

Оксана ОКОНЕШНИКОВА
"Чурапчы" уһуһааһыт методика

IL TIPOGRAFICO

С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскулатын 135 сыла

Үбүлүөйү көрсө бэлэх

Сотурутаагыта С.А. Новгородов аатын сүтүр Чурапчытаагы начальнай уопсай үөрэхтээһин оскуолаларыгар Саха тыла диэн ааттардаах 1-4 кылаас үөрэнээччилэригэр аналлыах саҥа учебниктар научнай уонна методическай төрүттэрин, ис тутууларын билиһиннэрэр сыаллаах региональнай семинар-презентация буолан ааста.

Бу учебниктары Төрүт омууттар оскуолаларын чинчийэр институт старшай научнай сотрудуунна Л.В. Захарова салайааччылаах айар бөлөх онорон таһаарда. Билиги улуустан үтүс уопуттаах, учуутал идэтин чакчы баһылаабыт, кизин туттар учууталлар-быт В.А. Тимофеева, С.Е. Потапова, С.А. Баснаева бу учебниктар автордарынан буолаллар. Учебниктары СР Үөрэх Министрествотун учебнай-методическай сөбүстө биһирэппитэ. Ону республикага 12 сыллаах Федеральная экспериментальнай үлэнир оскуолалар экспериментальнай учебник билиһиннэрэн оҕолорун үөрэтэ сылдьаллар. Быйыл күһүн 5000 экзэмплярынан бачээттэнэн тахсан оскуолаларга тарҕатылларын бары долгууа кэпсэбит.

Автор учууталларбыт үлэни-үлэни сайын аайы уопускаларын кэмин-сыйыаммакка Дьоккуускай куоракка тийээн үлэлээн 8 учебниктэ күн сирин көрдөрдүлэр. Бу элбэх сыраттан тахсыбыт учебниктарын туһунан билиһиннэрэри Дьоккуускайга, Уус-Алданга семинардары ыыппыттар. Аны бу бэйэлэрин улуустарын учууталларыгар семинар ыыттылар. Семинар теоретическай чааһыгар Л.В. Захарова учебниктар научнай уонна методическай төрүттэрин кэпсэтэ, автордар учебниктар ис тутууларын, сору-

дахтар, эрчиллиилэр көрүктэрин, бэйэ билигин бэрэбэрэһэлээр төстөр тустарынан кэпсэттэр, методическай быһаарылылары оҕордулар. Семинар практикескай чааһыгар оскуола бу учебниктарынан үлэнир учууталлара 3 корпуһунан 15 аһаас уруогу биһирдирдэр. Семинар биһир уратытынан РФ Суруйааччыларын Союһун чилиһин, поэты, тылбаасчыты В.Е. Петров-Айылы кытта көрсүһүү буолла. "Саха саҥата" үөрэтэр предмет оҕолору санааны сатаан этэргэ, бодоруһарга, өйдөөргө уонна тыл культурулар үөрэтэр уруок. Бу предмети үөрэтэргэ учебникка Айыл суруйбут алгыстара киирбиттэр. Алгыстары оҕолор сөбүлээн ааҕаллар эбит. Ол курдук оҕолорго өйдөнүмтүү, чугас тылларынан суруллубут. Оскуола библиотекара А.Е. Аргунова Айыл айымныларын сийилин көрдөрөр быыстапка тэрийбитин ыалдьыттар көрөхсүн көрдүлэр.

Семинарга 110 биһир идэлээхтэрбит кэлэн көрөн-истэн, уруоктарга сылдьан учебниктар тустарынан бастакы өйдөбүллэри ылан бардылар. Ол курдук ыалдьыттарбыт Томпо улууттан - 10, Уус-Алдантан - 7, Таатта-тан - 21, Аммадан - 6, бэйэбит оскуолаларыттан - 65 киһи кэлэн семинарга кыттыһыны ыыттылар. Элбэх киһи кэлбитэ бу учебниктар сөптөөх кэмгэ оҕоһуллубуттары, учууталлар наадылалларын, илгэриһиргиллэрин көрдөрдө.

Урукку өттүгэр бу оскуола учуутала М.Д. Неустроева "Ураанхай саха орто" программаны суруйан Үөрэх Министрествотун нөҥүө биһирээн бачээттэнэн республикабыт оскуолаларыгар тарҕаммыта. 1-3 кылаастарга

ити программа анаан методическай пособие суруллубута, учууталлар биһирэбиллэрин ылыта. Аны орто оскуола саха тылын учууталларын айар бөлөх оҕолорго анаан "Ситимнээх саҥа" кэпсэбэни онорон таһаар-быттар. Билиги биһир дойдулаахпыт, саха тыллаах барыта кизин туттар киирбит, сахалартан бастакы лит-вист-учуонай, саха национальнай оскуолатын төрүттээһин С.А. Новгородов туһунан А.И. Софронов "Үгүс дотор-бу Новгородов оҕутун туһунан" диэн хоһоонугар эрэмнэлээх кэриэс санаа атыллар.

"Оскулаабыт тускутун умнан кэ-биһимэн".

Умнуллубат гына

уһатан-хаһатан иһин!

Салайбыт суолун

саһаран кэбиһимэн!

Сайдар гына салайан көрүң!

Кэскиллээх оҕоһуутун

кэриһирэн кэбиһимэн!

Кирикэйэр гына кэпсэтин иһин!

Онон сизтэрэн элэххин баҕара-бын: С.А.Новгородов аатын сүтэр оскуола учууталлара чакчы даҕаны кизин "кэскиллээх оҕоһуутун кэриһирэн кэ-биһимэн" кэркэйэр гына кэпсэтин иһэллэр, саха орто сахалыы тылын-оһун сайыннарага утумнаахтык үлэ-лиилэр диэн.

Семинар бүтүүтүгэр санаа ата-сатыйата төриһэнэ. Кэлбит ыалдьыт-тар оҕуе туһалаах учебниктар тахсы-быттары билиһитэн туран аны мето-дическай пособие бачээттэнэн тахсара эбитэ буоллар диэн баҕаларын эттэлэр. Олохтоох оскуола учууталлара кэпсэ-буоллун диэн автор-учууталлар науч-най-методическай ыстатыйаларын уонна ытыллыбыт уруктар ис

хоһооннорун киллэрэн туран саҥа учебниктарынан үлэнир баҕалаах-тарга анаан кэпсэбэ онорон тут-тардылар. Түмүгэр семинар тэрээһинэ үрдүгүн этэн туран ыалдьыттар учууталлардаах оскуола коллективы-гар, оскуола директорулар П.Н. По-сельская итин-истин махтал тылла-рын эттилэр. Учебник автордарыгар улуустаагы үөрэх управлениетин Бо-чуотунай Грамотата уонна бириксийэ дохсун ытыс ортотугар туттарылына. Айар бөлөх салайааччытыгар Л.В. За-харовага уонна соавтор Уус-Алдантан учуутал Н.С. Олесовага улуустаагы үөрэх үлэниртэрин идэлээх оҕостар-ын комитетин аатыттан эрдэ да сурук, өйдөбүнүк бэлэх барҕа махтал кытта туттарылына.

Семинар үрдүк таһымга аастыгы-гар олохтоох оскуола коллективыгар, урукку биһирбүт учууталларга, оскуола директорулар П.Н. Посельскаяга, оскуола завучтарыгар Л.В. Тосыаевага, В.П. Дьячковскайга, Ф.Н. Дьячков-скайга, методическай холбоһук салай-ааччытыгар Г.Г. Пинигинага, пособи-е-тахсытыгар куус-кэпсэ буолбут оску-ола библиотектарыгар А.Е. Аргуно-вага махтал тылларын этэн туран үлэ-либүт оскуола коллективын, түгөни-ни туһанан, 135 сыллаах үбүлүөйүтүнэн итинтик-истинник эррдаллиһин. Айымнылаах үлэригэр өссө таһаарылаах буоллун, үөрэтэр оҕолоргут, төрөһүтүгүрт махталла-рын ыла турун, доруобай буолуң, үөрүү-котуу арпыһаҥ. Саҥа учеб-никтар автордара Валентина Афона-сьевна, Светлана Ефремовна, Светла-на Афанасьевна үбүлүөйү көрсө улу-е, республика үөрэнээччилэригэр бэртээхэй бэлэх оҕордулар. Чурапчы-ларын аатын өссө биһир үгүс үрдэт-тилэр.

Р.П. ТОЛОУХОВА,

улуустаагы үөрэх управлениетин специалиһа.

КИИ КИЭНЭ КИЛБИЭННЭЭБЭ



тин-иһирэх-тылһын суруй-бута.

Степан Кузьмич икки атаҕа суох сэрин I группалаах инбалинтэ буолан төрөөбүт төрүт буорун булан, учуутал курдук уустук идэтин салҕа-бытта. Таптыыр ахтар-саһыыр кэрэһингэр киһи анара буолан эргиллэнтэ төһө дууһа айы-нытын, ой-санаа куураһын үөскэппитэ буолуой? Ону са-наатааха, киһилэр үлэлэрин, олохторун туһунаа кыра да кырдыастаах тыл-өс этилин-нэриэ, сурукка-бичикка ки-ирдэриэ хаһа сэрин иетерана, сэрин кэмин орто, билигин аһамсыбыт, астыһыт бат-тахтаах аҕа колүөнэ хараҕар уу-хаар баспаһа, үөһэ ты-ыммакка, суогу, урукку са-наабакка билсирэһи, ис-иһи-тэн кута-сура долгуһа буол-дуой. Биһир атаҕыт төбөтүгэр чэпчэки-чэпчэки-тик дугунар, этэргэ диэри, ки-лэн мууска оһуһуур оҕо саас-таах ыччат дьоммут, Ольга Акимовна киһилин өйүн-са-наатын уонна дьахтар киһи ийэли истин-иһирэх ийи-тин, аһыһытын хомолпокко, киһи быһаарытын, иһи атаҕа суох хаалбыт киһини көрүм-истим, илдьэ оҕоруом, өйөбүт, куус-көмө буолуом, "Хайдах да буол, тыһынаах эрэ буолларгы кэл, биһир өйөһөн оҕоруохпут" диэн су-рук суруйан ыһырыһытын, бу олоххо сэдэхтик кестөр холо-бура суох хорсун быһыы буо-ларын ааҕа-ааҕа сөрүөхтэрэ-махталыахтара, бэйэлэригэр сыһыары тутан дуоскуруһа-актык ыһыахтара.

Ол иһин Степан Кузьмич кытта биһиргэ үлэлибүт сыл-ларбыттан ахтан-санаан, киһи олохтуттан, үлэтигэр кыра да буоллар сырдык санаа утахта-рын Чурапчы орто оскуолатын 135 сылын көрсө, "Саҥа олох" хаһыакка "Үгүс ааттарын өйдөөн-санаан аһыаһың" ди-эн суруйбут ахтыһыттан ки-

һи туһунан сороҕо кэркэйэ хаалар, ону ситэрэр-эбэр сы-аллаах бу ахтыһы суруйдум.

Степан Кузьмич оҕолор олоххо, үлэнир тыһыс холо-буру көрдөрбүт аһыах дьон-нортон биһирдэстэрэ этэ. Мин кизини кытта 3 сыл биһиргэ үлэлибүт биһирдэстэр - аҕа табаарыс быһыһынан учуу-талларга даҕаны, үөрэнээччи-лэргэ даҕаны биһир тэн, убаас-табыллаах сыһыаннаах, ону тэнэ туолуута ирдэнэр хал-баһтаабыт ирдэбиллээх, туох-ха барытыгар табыгастааҕа буолуо диэн өйдөөн-санаан сыһыаннаһар, тылын тылга ыспат, сүрдээх көмө сүрүннэ-эх, коллектив интэриһин үрдүктүк тутар ис культура-лаах, онуоха сөптөөх орун-он-нугар тахсан иһэр, киһи ис-тэр-истин курдук тыллаах-остөөх, наада буолларына кол-лективка кимнээбэр даҕаны сытыы юмордаах, элэктээх илгэһиннээх, барыһытын ты-лыһан-оһуһун кыайа тутар, ол тэнэ барыһытын улахан-нык убаастанар, ыгыттанар эмиэ даҕаны пропагандист, лектор, эмиэ даҕаны оскуола партиянай, профсоюзнай ли-дер, депутат этэ.

Киһи төһө даҕаны улахан эт-хаан эчэйиллэрин иһин, үлэтигэр наһаа кыһамныла-ах, үрдүк кылаастар үөрэнэр биһирдэлэригэр 2 ч - 7 ч 40 мүнүүтэ диэри завуч быһыһынан толору үлэ үөһүтэр сылдьар, дьиниэхэ хаһаайын этэ. Киһи учуутал-ларга туруорар научнай-ме-тодическай ирдэбиллэрэ ту-олкай киһи баҕарар үлэ-р көрдүүр, үлэ киһи ирдэбил уонна хонтуруолбиһирдин киһинэн сирэйдэмтэ буолара. Эдэр учууталлар билиһирин хангыһыга, учууталлар идэни баһыһылыларга ис сүрэгиттэн баҕаран көмөлөөр, сүбэллэр аҕа та-ары, дотор этэ. Кылаас чааста-рыгар уонна улахан кылаас

оҕолорун биһирдэригэр күүһэ кыайарынан сылдьара эбэтэр эһиһэттээх дьуһуурунайдары оҕуоттатан истэра. Аны сана-атааха оскуола оҕолорун кы-тары сибээһи олохтуур уонна бэйэ идэтиһит үлэтигэр тэйбэт наадаҕа улахан кылаа-старга аһыах чааһы ылан ис-торияҕа үөрэтэр. Онон үрдүк кылаас оҕолорун би-лэр, киһилэр үүнэр-сайдар болтуруостарын быһаарыһа мэлдьи сөптөөх этэр тыллаах, ыһыһыһылаах, ыһыһытаах санаалаах буолара.

Степан Кузьмич тус бэйэ-тин оҕолор дьоллоох, элбэх оҕулоох ыал аҕата этэ. Кэргэнэ Ольга Акимовна улуус кыр-дыас учууталларыттан би-ирдэстэрэ. Киһи аһыах саналаах, олус холку, сым-наас майгылаах, биэс оҕолоох, 20-чэ сизиннээх уонна хос сизин-никх күн күбэй ийэ, тапталла-ах эбээ. Оҕолор бары дьээ-уот төриһэн, үрдүк үөрэҕи бүтэр-эн олохторун, суолларын-иста-рин булбут, төрүт уус удьуор-дарын үтүө аатын салгыт, хангыта үлэһин-хамсыы сыл-дьаллар. Оскуола кизин тутту-та, үөрэҕи кыһыл көмүс мэ-тээллээх бүтөрбүт улахан кы-ыстара Зина таһыин, сахаттан бастакы биолог-фармаколог А.А.Макаровы утумнаан хи-мик-фармаколог, наука кан-дидата.

Киһи холобура суох хорсун быһыһыта, эһиһэ суох өр сыл-лаах үлэтигэр үрдүктүк сымалла-нан, аҕа дойдун сэрини I сте-пеннээх уордьяһынан, сэрин-уонна үлэ алта мэһээллэри-нэн, Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала (1962 с.), РСФСР оскуолатын үтүөлээх учуутала (1965 с.), Чурапчы улуутун Бочуоттаах гражда-нина (1967 с.), элбэх төгүл Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан, Партия, комсо-мол обкомнарын, үөрэх мини-стерстволарын, оройуон са-

лайар органнарын Бочуоту-най грамоталарынан, махтал суруктарынан наараадалама-мыта. Киһи ата Чурапчы, Кы-таанах, Сылан орто оскуола-ларын Бочуотун киһигэлэри-гэр киирбитэ.

С.К. Макаров 1967 с. обще-ственной-педагогической үлэ-тин 30 сыллаах үбүлүөйүн бө-лүөһүгэ, онно аймахтара, чугас доторго, табаарыста-ра истин-иһирэх тылһын эррдаллэбиттэрэ.

Суруйааччы, журналист Борис Лукин:

"... Вместе с вами пережи-ваю июльскую ночь 1943 года на Курской дуге и радуюсь, что после всего испытанного Вы сумели силой воли и разу-мавойти на большой, светлый путь. Жизнь, здравствовать и трудиться Вам, дорогой Сте-пан Кузьмич, долго и долго" диэн суруйбута.

Онон аймахтара, оҕо эр-дэһиннэри доторторо СГУ про-фессора Г.П.Башарин, доцен-нар Д.С.Макаров, А.А.Мака-ров, Г.П.Макаров уонна Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала К.Д.Потапов бу кур-дук истинник эррдаллэбиттэ-рэ.

"... и Вы достойно носите звание Заслуженного учителя школ ЯАССР и РСФСР. В этом мы видим Ваш блиста-тельный подвиг на ниве на-родного просвещения. Вас все-гда отличают исключительная честность, гуманность, и высо-кая культура, которые Вы унаследовали от своего родно-го народа.

Вы являетесь прекрасным семейником, любящим и за-ботливым отцом 5 детей. Ваша жена Ольга Акимовна извест-на как олицетворение благо-родства человеческой души и материнства".

Н. И. ДЯЧКОВСКАЯ, оскуола урукку директора.

“Сага олох” редакционной-издательской холбооног ГҮ. Оффсетной бичээт. Сахаанын № 44 Тираж 2562. 09.04.2007 с. бичээккэ бэриллинэ.
Харыст илгилээх үстэ: олтуурдунньукка, чэппизэргэ уонна субботага тахсар.